

1896.

NIU TIRENI.

PUKAPUKA TATAU O TE IWI MAORI

(NGA PUKAPUKA E PA ANA KI TAU MAHI).

I tukuna ki nga Whare e rua o te Runanga Nui i runga i te Whakahaui a te Kawana.

No. 1.

PUKAPUKA TUKU KI NGA KAI-TATAU.

E HOA,—

Tari mo nga Tikanga o Te Ture, Poneke, 9 o Tihema, 1895.

Kua whakahaui ahau e te Honore Minita Maori kia whai kupu atu ki a koe kua whakaturia ko koe tetahi o nga kai-tatau i te maha o nga Maori, me nga hawhe-kaihe e noho ana i roto i nga iwi Maori, i roto i nga takiwa kaute kua tuhia nei ki te tapa o tenei pukapuka, hui atu ki nga paro i roto i aua takiwa, a kua whakamanaia koe ki te whakatu i etahi tangata, mo raro iho i a koe, hei tepute-kai-tatau, i runga i tau i mahara ai he tika kia taea ai e koe te tatau tika i nga Maori i roto i te takiwa kua tukuna atu nei mau e tatau ona tangata. E whakaarohia ana me wehewehe te tatau o ia takiwa kaute, a kia kotahi te kai-tatau i raro i a koe mo ia kaute. Ko nga utu kua whakamana mo ia tepute-kai-tatau 15 hereni mo te ra kotahi, a me kapi i aua moni nga utu mo nga haerenga. A ki te tupono he pirihihana tetahi o nga tangata e whakahaui ana mo taua mahi, kia rua hereni me te hikipene te utu mo te ra kotahi engari me hoatu ano he moni hei whakaea i nga utu mo nga haerenga.

Me tuku atu e koe he kupu mau ki nga apiha o nga takiwa e piri ana ki tau takiwa, a ma koutou e whakahaere etahi tikanga kia kaua ai e mahue etahi o nga Maori te tatau a kia kore ai e rua tatautanga o te tangata kotahi. Kua whakamana koe kia pa atu ki nga apiha Kawanatanga, e tika ana mo taua mahi, a ki te tono ki a ratou kia tahuri mai hei hoa tautoko mou i runga i tena mahi kua hoatu na kia mahia e koe; a kia mohio hoki koe e tino hiahiatia ana kia kaha to mahi a kia tino tika to tatau.

Ka tukuna atu i naianei ki a koe nga tu pukapuka e rite ana mo taua mahi hei tuhinga ki roto e nga tepute-kai-tatau i te maha o nga Maori, a ka whai-kupu atu hoki ahau ki a koe i naianei me whai tonu koe me o tepute-kai-tatau i nga tohutohu kua oti te perehi ki roto i aua tu pukapuka. Na ko tetahi mahi mau, ma te kai-tatau, he tango mai i roto i nga pukapuka a ia tepute-kai-tatau i te maha o nga tangata, a mau e whakawhaiti te tatau mo tou takiwa katoa ki roto ki tetahi pukapuka motuhake, ara, ki tetahi o nga wharangi perehi kua tapa nei he ingoa mona ko te "Whakawhaititanga a te Kai-tatau," tenei ka tukuna atu nei nga taurira ki a koe.

E whakaarohia ana e kore e taea te tatau i nga Maori i runga i te huarahi e tauria nei te Pakeha, ara, i roto i te po kotahi, engari e hiahiatia ana kia kaua e roa te wa e tatau ana, a me ki hei te toru o nga wiki o Pepuere oti ai taua tatau. Ma tera e whai taima ai koe i nga ra whakamutunga o Pepuere me te marama o Maehe ki te ata whiriwhiri i nga pukapuka tatau, a e whai taima ai koe ki te tuku kupu atu ki etahi o nga kai-tatau o etahi atu takiwa, kia taea ai te whakatikatika o nga he me nga mea mahue e kitea ana i roto i nga tatau i mua atu o te tukunga mai o nga pukapuka katoa ki tenei tari, a me tere tonu te tuku mai i muri tata o te 5 o nga ra o Aperira e haere ake nei.

A tenei hoki ka mea atu ahau ki a koe kia apitiria e koe ki o pukapuka tatau tetahi ripoata o te pikinga ake o te hokinga iho ranei o te maha o nga Maori o tou takiwa i roto i te wa o muri iho i tera tatautanga, me to whai-kupu mai hoki mo runga i te ora i te matemate ranei o nga Maori, a mehemea ranei i pangia nuitia ratou e nga mate noa iho nei e tetahi mate uruta ranei, a me tuku mai hoki e koe etahi atu korero e maharatia ana e koe tera e whai-tikanga kia rangona.

Heoi naku, na

C. J. A. HASELDEN,
Hekeretari o Raro.

No. 2.

Mr. CLENDON, S.M., ki te Tari mo nga Tikanga o te Ture.

E HOA,—

Tari o te Kai-whakawa Tuturu, Russell, 1 o Aperira, 1896.

E whai honore ana ahau, i runga i to tono mai, ki te ripoata atu ki a koe mo te ahua o nga Maori o nga kaute whaka-te-raki, e whai ake nei:—

1—H. 13c.

I runga i te ata tatau marire, kua kitea e au ko enei e mau ake nei te tokomaha o nga Maori o nga kaute e ono o te pito whaka-te-raki:—

Kaute o Peiwhairangi	2,461
Kaute o Hokianga	1,825
Kaute o Mangonui	1,616
Kaute o Hopihana	912
Kaute o Whangaroa	657
Kaute o Whangarei	565
Huihui katoa e						8,036

I runga i te kore pukapuka i roto i tenei tari hei whakaatu mai i te tokomaha o nga Maori i tera tatautanga, kaore ahau e ahei ki te whiriwhiri kua nuku ake ranei kua hoki iho ranei te maha o nga Maori o toku takiwa; otira ki taku mohio i te tatautanga i te tau 1885 e 8000 te maha o nga Maori o toku nei takiwa.

I etahi kainga i tino whakakeke nga tangata a kaore i pai ki te whakahoki atu i nga patapatai a nga kai-tatau. Ko te mea i tino kinongia e nga Maori ko nga patai mo nga kararehe me nga eka o nga mara, he wehi, e ai ki ta ratou korero, kei taaketia ratou mo aua rawa o ratou ina whakaaturia.

Kua hoki iho te maha o nga tangata o etahi kainga, a ko etahi kua tino maha ake nga tangata. Ko te take i penei ai te ahua he kore kaore e tau ana te noho a te Maori, he haereere tonu ki tena kainga ki tena kainga.

Ko ta ratou tino mahi he kari kapia. Ki te tirohia nga pukapuka tatau ka kitea he tokoiti nei nga mea e whai ana i nga mahi ahu whenua me nga mahi whakatupu kararehe.

I roto i nga tau e toru e wha kua pahemo ake nei ka nui te kore pangia o nga Maori i nga mate turoro. Tenei ano etahi i pangia e te mate, ara, e te piwa me era tu mate, otira kaore i tino maha nga mea i pera. Ko te hanga e whakatu nei nga hunga kari kapia i o ratou puni ki nga wahi rao-rao me nga wahi tata ki nga repo tetahi take i pangia ai ratou e nga mate huango me nga mate wharowharo.

Ki etahi takiwa he tua rakau he poro rakau te mahi a etahi, otira he takitahi noa iho nga mea e whai ana i tenei tu mahi i naianei, kua kore e pera me to mua ahua. I te mea he mahi uaua tera kua waiho atu e ratou ma o ratou hoa Pakeha e whai, a kua tahuri ratou ki te mahi ngawari, ara, ki te kari kapia.

He takitahi noa iho nga mea o ratou kua takahi i nga ture, a ko nga mea i pera he tahae noa iho nei i etahi mea ririki; engari tenei ano etahi, i runga i te kaha rawa o to ratou kino ki te taake rehita-kuri, kua taka ki roto ki te ringa o te ture a kua whainatia, a ko etahi, tera pea e eke ki te tekau ma rua ki te tekau ma wha ranei, i tino uaua, ara, kaore rawa i whakaae ki te utu i taua tu taake nei, heoi te mutunga iho whiua ana ki te whareherehere. Ko te nuinga o te iwi Maori puta noa i tenei takiwa ka nui te ata noho me te pai.

Ko te raruraru i puta nei ki Mangatoto na nga korero whakakiki tena a Te Whiti i whakaputa ai i Parihaka i tupu ake ai. A na tera hui atu ki te nui rawa o te hiahia o to ratou kai-arahi, o Hone Toia, kia puta nui tona rongu, i uru ai ia ki roto i taua raruraru. Otira mo runga i tenei putake kaore he tikanga e whakaroangia ai e au te korero, i te mea kua tae katoa atu nga korero mo taua mea ki tou aroaro.

Heoi naku, na

JAMES C. CLENDON,
Kai-whakawa Tuturu.

No. 3.

Mr. BUSH, S.M., ki te Tari mo nga Tikanga o te Ture.

Memoriara mo te Hekeretari o Baro.

Ko nga pukapuka tatau mo te Kaute o Waitemata e whakaatu ana e 261 te huihuinga o nga tangata Maori mo taua takiwa, ara, e 98 nga tane a e 75 nga wahine kua rite nga tau, e 7 nga tangata kaore i whakaaturia mai o ratou tau, a kaore hoki i whakaaturia mai he wahine he tane ranei, a e 49 nga tane e 32 nga wahine i hoki iho i te 15 nga tau. I roto i nga mea kua pakeke, 12 nga tane e 7 nga wahine hawhe-kaihe.

Mo te Kaute o Rodney, huihui katoa 193 nga tangata, ara, nga tane e 73, nga wahine e 60, e uru ana ki enei etahi hawhe-kaihe, ara, 14 nga tane e 8 nga wahine kua rite katoa nga tau, a e 34 nga tane e 26 nga wahine i hoki iho i te tekau ma rima nga tau te pakeke.

Mo te Kaute o Otamatea huihui katoa e 264: ara, 119 nga tane, e 61 nga wahine, e uru ana ki roto i enei e 27 nga tane 15 nga wahine hawhe-kaihe, a e 33 nga tane e 51 nga wahine i hoki iho i te tekau ma rima nga tau te pakeke.

Ko te huihuinga katoatanga mo nga Kaute e toru koia tenei e 718, ara, e 391 nga tane, e 285 nga wahine, a e 27 nga tane 15 nga wahine hawhe-kaihe kei roto i enei.

Ma ena korero i runga na e kitea ai he maha ake nga tane pakeke i nga wahine pakeke, a ko nga tamariki tane tokoiti iho i nga tane pakeke i nga wahine pakeke hoki, a pera ano te ahua o te maha o nga tamariki wahine. E 261 te hipanga ake o te maha o nga pakeke i nga tamariki. Mai o tera tatautanga i te Maori tae mai ki tenei kei te pai te ahua o te ora o nga Maori, otira tena pea e rakia a ratou kai i tenei tau, a tera pea e mate i te kai a te hotoke e haere ake nei. Kaore ano, mai o tera tatautanga tae mai ki tenei, nga Maori o te Kaute o Waitemata i pangia e te mate uruta, tena ko nga Maori o Rodney me Otamatea kua pangia e te mitara me te piwa a matemate ana etahi o nga kaumatua me etahi o nga tamariki nohinohi i aua tu mate, ka mutu i enei nga tino mate i pangia ai ratou. Ko te nuinga o nga Maori o enei takiwa kaore e tau ana te noho he haereere tonu te mahi, notemea ko to ratou orange he kari

kapia, a, na tenei pea hoki i piki ake ai te maha o nga Maori i rokohanga e tenei tatautanga ki te Kaute o Rodney.

Tenei ano etahi Maori torutoru nei i takirua tuinga ki roto ki nga pukapuka tataau, otira kua whakatikaina aua pohehe (tirohia i pukapuka 2, wharangi 7, 8, 9 mo Waitemata, wharangi 8 mo Rodney, a wharangi 9 mo Otamatea).

Na te hanga e haereere tonu nei nga tangata Maori o aua takiwa i iti ai nga eka whenua kua mahia ki te kai.

R. BUSH,

Kai-whakawa Tuturu.

Tari o te Kaiwhakawa Tuturu, Akarana, 7 Maehe, 1896.

No. 4.

MR. W. H. GRACE ki te Tari mo nga Tikanga o Te Ture.

E HOA,—

Kihikihi, 11 o Aperira, 1896.

E whai honore ana ahau ki te tuku atu ki a koe i te pukapuka whakawhaititanga o te tataau o nga Maori o te takiwa i tukuna mai nei e koe maku e tataau, a tenei kua tukuna atu e ahau roto i tetahi atu kopaki nga pukapuka katoa a aku tepute-kai-tataau. Maku e tuku atu taku ripoata i roto i enei ra tata e takoto ake nei.

Tena koe e kite, ana tirohia e koe te whakawhaititanga ka tukuna atu nei e au, ko te maha o nga Maori o nga Kaute o Kawhia, Rakarana, Waipa, Waikato, Piako, Manukau, Eden, Karamaene, Thames, Ohinemuri, me nga moutere o Waiheke, Aotea, me Hauturu koia tenei, ara, e 6,721.

Me whakaatu ahau ki a koe naku i tataau te pito whakaaro o Clifton County, te take he mama ake te utu ina mahia atu i tenei pito i te riro ma te kai-tataau o Niu Paremate e mahi. Ko nga tataau mo taua takiwa kua tukuna atu e au ki a Te Piha (Mr. Fisher) ki te kai-tataau i whakaturia mo reira.

Me whai-kupu atu ahau i konei he pai rawa, a era tatautanga o nga Maori, i nga tau e haere ake nei, me uru mai te pito whakararo o te Kaute o Taupo Rato ki tenei takiwa, kia pai ai te mahi kia iti ai hoki te moni e pau i te tatautanga.

Heoi naku, na

W. H. GRACE,

Kai-tataau i nga Maori.

Ki te Hekeretari o Raro, Tari mo nga Tikanga o te Ture, Poneke.

No. 5.

Colonel ROBERTS ki te Tari mo nga Tikanga o te Ture.

E HOA,—

Tauranga, 6 o Aperira, 1896.

E whai-honore ana ahau i runga i te whakahau a to reta o te 9 o nga ra o Tihema, 1895, ki te tuku atu ki a koe i nga pukapuka o te tataau o nga Maori tau 1896, ara, nga pukapuka tataau a nga tepute-kai-tataau i whakaturia nei mo nga Kaute o Tauranga, Whakatane, Rotorua, Taupo Rawhiti me Taupo Rato.

Kaore ahau e ahei te ripoata atu kua neke ake ranei kua hoki iho ranei te maha o nga Maori o enei takiwa, i te mea kaore kau he taurira o nga pukapuka o tera tatautanga i waiho i toku tari, otira i runga i taku mahi e whakahaere nei i nga Maori, ki taku whakaaro kaore i te hoki haere te tupu o nga Maori. I te hotoke i mahue ake nei he maha nga Maori i pangia e te piwa, a i hemo rawa tanumia atu etahi i taua mate. I tae ano he takuta ki te rongoa i nga Maori e tika ana hei peratanga mana. I au e tuhi atu nei ka nui te ora o nga Maori, kaore e papangia ana e te mate.

Ka nui te kaha o nga Maori o etahi kainga ki te mahi, kei te whai kei te akoako i nga tikanga Pakeha, a kei te hanga whare papa mo ratou: ina hoki, kei Waitangi, e tata ana tenei kainga ki Te Puke, kua oti etahi whare papa pai te hanga mo nga Maori o reira, a kua ahua-pakeha rawa tera kainga. Ko etahi o nga Maori haere ai ki te parau whenua ma nga Pakeha me era atu mahi ahu whenua, me te hari ano i a ratou parau me nga mihini e rite ana mo era tu mahi. Ko etahi Maori kei te reti i nga whenua a te Pakeha hei tupuranga witi, oti, taewa, kaanga ma ratou. Kua tu he peene whakatangitangi ma nga Maori o Tauranga, he Maori anake nga kai-whakatangitangi.

Engari, ahakoa te nui o nga whenua kua mahia ki te kai i tenei tau kaore e tino whai kai, te take he kaha rawa no te ra o tenei raumati, a tena pea e mate etahi o nga Maori i te kore taewa.

Ko te nuinga o aku tepute-kai-tataau e ki mai ana ka nui te whakakeke me te uaua o etahi o nga Maori ana patapatairia atu kia whakaatu atu mai i nga mea e tika ana kia tuhituhia. He wehi no ratou, tena ano pea te take i uia ai aua tu mea e te Kawanatanga, ara, hei huarahi pea e akina ai ratou ki te taake.

Kei te pai te whakahaere o te Ture Whakatikatika i te Ture Whakahaere i te Hokohoko Waipiro, i paahitia nei i tera tau, e arai nei i te hoko waipiro ki nga wahine Maori, a kei te tino pai ake to naianei ahua o nga wahine Maori mo runga i taua mea i to mua ahua.

Heoi naku, na

J. M. ROBERTS,

Kai-whakawa Tuturu.

No. 6.

Mr. BOOTH, S.M., ki te Tari mo nga Tikanga o Te Ture.

E HOA,—

Tari o te Kai-whakawa Tuturu, Khipane, 5 o Mei, 1896.

E whai honore ana ahau ki te tuku atu ki a koe i nga pukapuka tatau i nga Maori o nga Kaute o Waiapu me Cook. Ma ena pukapuka ka kite koe kua neke ake te maha o nga tangata i tenei tau i to te tau 1891 ara, i te Kaute o Waiapu, 166 te nekenga ake; i te Kaute o Cook, e 76 te nekenga ake; hawhe-kaihe, Kaute o Cook, e 58 te nekenga ake; hawhe-kaihe, Kaute o Waiapu, e 22 te hokinga iho.

Tena ano koe e kite, i roto i nga pukapuka na i te rereketanga o te maha o nga tane me nga wahine: I roto i te Kaute o Waiapu e 80 te hipanga o te maha o nga tane i nga wahine; o nga mea i hoki iho i te tekau ma rima tau te pakeke, e 32 te hipanga o nga tane i nga wahine; hawhe-kaihe, 12 te hipanga o nga tane i nga wahine. I roto i te Kaute o Cook, 141 te hipanga o nga tane i nga wahine; o nga mea i hoki iho i te tekau ma rima tau te pakeke, e 35 te hipanga o nga tane i nga wahine; hawhe-kaihe e 27 te hipanga o nga tane i nga wahine.

Kei te pai te ahua o te ora o nga Maori i tenei wa, otira i muri iho i te tatautanga i te tau 1891 ka rua paanga o enei takiwa e te mate uruta, ara, he piwa tetahi, he rewharewha tetahi, a he maha nga Maori i mate, ko te nuinga o nga mea i matemate he taitamariki he tamariki nohinohi.

Kei te nui haere nga whenua e mahia ana ki te kai me te hipi i roto i nga kaute e rua.

Ko te ahua o te iwi Maori puta noa i enei takiwa kei te ora. Ko te nuinga o nga taitamariki tane kei te mahi paamu kei te tua ngaherehere, kei te katikati hipi, kei te tapahi karaihe hei purapura, me era atu mahi, a kei te whiwhi moni ratou i aua tu mahi, a he maha o ratou kua whiwhi paamu hipi.

Ka nui nga tamariki Maori e tae ana ki nga kura, a ka nui te ngakaunuitia o aua kura e nga Maori.

Heoi naku, na

J. BOOTH,

Kai-whakawa Tuturu.

Ki te Hekeretari o Baro, Tari mo nga Tikanga o te Ture, Poneke.

No. 7.

Mr. TURNBULL, S.M., ki te Tari mo nga Tikanga o te Ture.

E HOA,—

Tari o te Kai-whakawa Tuturu, Nepia, 27 o Aperira, 1896.

E whai honore ana ahau, i runga i te whakahau a to reta i tuku mai nei ki au i te 9 o Tihema kua pahemo ake nei, ki te whakaatu ki a koe kua tauria nga Maori o nga Kaute o Wairoa, Haaki Pei, o Waipawa, me Patangata, no te wiki whakamutunga o Pepuere me te wiki timatatanga o Maehe i tauria ai, a i te mea ko ahau te kai-tatau mo nga takiwa kua huaina ake nei, tenei ka tukua atu e au ki a koe te pukapuka whakawhaititanga o te maha o nga tangata Maori o aua takiwa.

I runga i te tatahi o te noho o nga kainga Maori o aua takiwa, whakaturia ana e ahau ki a maha ake i te kotahi nga tepute-kai-tatau mo ia kaute, a ki taku mahara ka nui te pai me te tika o te mahi a nga tepute-kai-tatau, kotahi tonu te tangata o ratou kaore i pai tana mahi.

Ki taku titiro kei te tika te tatau o nga tangata, engari nga rarangi tatau i nga mahinga kai me nga kararehe kaore i te tino tika, te take i pena ai he kore kaore nga Maori i tino whakaatu atu mai i aua mea ki nga tepute-kai-tatau.

Mo runga i to tono mai kia ripoatatia atu e ahau te nekenga ake te hokinga iho ranei o te maha o nga Maori, ko taku kupu, kaore ahau e kaha ki te whakaatu i tena, notemea kaore kau nga pukapuka o tera tatautanga i au i tenei tari.

Mo runga i te ahua ora i te ahua mate ranei o nga Maori me era atu mea, i tonoa nei e koe kia whakaturia atu e au ki a koe, tenei ka tukuna atu e au etahi kupu kowhiri mai i roto i nga pukapuka a nga tepute-kai-tatau.

Hei kupu whakamutunga, me ki atu au ki a koe ka nui te whakakeke o nga Maori ki te whakaatu atu mai i nga mea e patairia atu ana e nga kai-tatau, a ko etahi i ki tonu mai kaore ratou e whakaatu mai; otira ahakoa te pera o te ahua o nga Maori, i taea ano i runga i etahi atu huarahi e nga tepute-kai-tatau te tuhituhi haere nga tangata me nga mahinga kai me a ratou kararehe.

Heoi naku, na

A. TURNBULL,

Kai-whakawa Tuturu.

Ki te Hekeretari o Baro, Tari mo nga Tikanga o te Ture, Poneke.

No. 8.

Mr. T. W. FISHER ki te Tari mo nga Tikanga o te Ture.

E HOA,—

Niu Paremata, 31 Maehe, 1896.

Tenei ka tukua atu e au ki a koe nga pupakuka o nga tatau mo nga kaute i whakaturia nei ko ahau he kai-tatau mo aua takiwa, tirohia i to reta o te 9 o Tihema kua pahemo ake nei.

E rua tekau ma ono nga pukapuka kei roto i te paihere ka tukuna atu nei e au ki a koe, ko nga pukapuka ena i mahia e nga tepute-kai-tatau mo ia takiwa i tukuna atu ki ia tangata. Katou nga tepute-kai-tatau i whakaturia e au he tangata mohio anake ki taua mahi, a i taea e ratou te rapu me te tuhituhi nga mea e hiahiaia ana kia peratia, i te mea he tangata ratou kua mohio ki nga takiwa i tukuna atu ki a ratou.

I te pito ki Parihaka o te Kaute o Taranaki, i uaua te mahi i runga i te kore kaore nga Maori o reira e whakaatu atu mai i nga mea e patairia ana, a i pera anc nga Maori o Parihaka i rokohanga e nga tepute-kai-tatau ki etahi atu kainga.

Ko te pito ki Mokau o toku takiwa i tukuna atu e au ma nga tepute-kai-tatau i raro i a Wiremu H. Kerehi e mahi, a ko nga Maori o Waitotara i rokohanga ki runga o Wanganui, i tukuna atu e au ma nga tepute-kai-tatau i raro i a Te Paramena, i te kai-tatau mo Whanganui Kaute, e mahi.

Kaore kau he mate uruta i pa mai ki nga Maori o toku takiwa.

Ki taku mohio kei te tika te tatau o nga Maori o toku takiwa, e ata whakaaturia na e nga pukapuka ka tukuna atu nei ki koe. Ko nga korero kua tuhia atu na mo nga mahinga kai me nga whenua kua ruia ki te karaihe kaore pea i te tino tika i runga i te uaua o nga Maori ki te whakaatu atu mai i nga maara me nga mahinga a ia tangata.

I roto i nga pukapuka mo te Kaute o Stratford ka kitea he maha nga Maori kei reira, he mea haere atu i Parihaka ki te mahi purapura karaihe ki te kohi hakeke.

I te taha ki Parihaka tera e kitea kua tokoiti iho nga Maori o reira i te mea he maha nga tangata kua taki hokihoki ki o ratou kainga i Mokau i Waikato i whea atu.

Heoi naku, na

THOMAS W. FISHER,

Kaiwhakahaere mo nga Rahui o te Tai Hauauro.

Ki te Hekeretari o Raro, Tari mo nga Tikanga o te Ture, Poneke.

No. 9.

Mr. BRABANT, S.M., ki te Tari mo nga Tikanga o te Ture.

E HOA,— Tari o te Kaiwhakawa Tuturu, Whanganui, 16 o Mei, 1896.

Ka whai honore ahau ki te whakaatu ki a koe, i runga i to whakahau, kua tauria e au nga Maori o nga Kaute o Whanganui, Rangitikei, Oroua, Kiwitea, Pohangina, Manawatu, me Horowhenua, a tenei ka tukua atu e au te pukapuka whakawhaititanga a te kai-tatau o te maha o nga Maori o aua takiwa.

I nui rawa te uaua o te mahi i tenei tatautanga te take he kore kaore nga Maori e tahuri mai ki te tautoko i taua mahi, tetahi ko etahi o nga Maori i tahuri tonu mai ki te puru i taua mahi, a ko tetahi hoki he kore kaore e kitea ana etahi tangata matau ki taua tu mahi hei tepute-kai-tatau. Ki te tirohia te whakawhaititanga o nga pukapuka tatau tera e kitea kua neke ake te maha o nga Maori i roto i enei kaute. Me ata whakaatu atu ahau ki a koe kua neke rawa ake te maha o nga hawhe-kaihe i roto i enei takiwa.

Kei te mau tonu te haere a nga Maori o te Tai Hauauro ki te kainga o te Whiti i Parihaka.

Heoi naku, na

HERBERT W. BRABANT,

Kai-whakawa Tuturu.

Ki te Hekeretari o Raro, Tari mo nga Tikanga o Te Ture, Poneke.

No. 10.

Mr. HUTCHISON, S.M., ki te Tari mo nga Tikanga o te Ture.

E HOA,— Mahitaone, 16 o Aperira, 1896.

E whai honore ana ahau ki te tuku atu ki a koe i te pukapuka whakawhaititanga i te tatau o nga Maori o nga Kaute o Wairarapa-ki-te-Tonga, Wairarapa-ki-te-Raki, me Pahiatua. Ko nga pukapuka a te tepute-kai-tatau mo Wairarapa-ki-te-Tonga kua whakariteritea ki nga pukapuka tatau a te tepute-kai-tatau mo te takiwa o Hutt, i te mea e piri ana nga rohe o aua takiwa, kia kitea ai tena ranei i rua tatautanga o etahi tangata. Otira mo te taha atu ki Pahiatua kihai taua tikanga i taea te whakahaere, i te mea kua whakaatu mai a Mr. Turnbull ki au kaore kau he Maori i tauria e te tepute-kai-tatau mo Wurupere. E tino mohio ana ahau kei te tika te tatau a aku tepute-kai-tatau i nga Maori o te Kaute o Pahiatua.

I te mea kaore kau he tari rehitatanga mo nga Maori na reira kaore e mohiotia tikatia te maha o nga mea whanau hou mai o nga mea ranei kua matemate atu i roto i nga tau e rima kua taha ake nei; a he putake tika tenei, ara, te kore tari rehita mo nga Maori, hei hurihuri ma te Kawanatanga, a ka whakatu ai i tetahi tari pera mo Wairarapa. Ko tetahi kaore kau i au nga pukapuka o era tatautanga o mua atu i tenei, na reira kaore e taea e ahau te whakariteritea kei te nui haere ranei te tupu o nga Maori o tenei takiwa kaore ranei; otira ki taku titiro kei te mau tonu ki te ahua kotahi, ara, kaore i te nuku ake kaore i te hoki iho; a i te mea kaore nga Maori o konei e pangia ana e nga mate uruta, a kaore hoki i tupono ki tetahi mea ke atu hei patu i a ratou, kaati kotahi tonu te ahua hei tatutanga mo te whakaaro, ara, tena e hoki haere te maha o nga Maori o tenei takiwa.

Kua ki ake nei au kaore nga Maori o Wairarapa e pangia ana e nga mate uruta, engari nga mate wharowharo me nga mate huango, kei a ratou ena. Te take i nui ai enei mate ki a ratou he kino no ta ratou whakahaere i o ratou kainga, notemea ahakoa te nui o te kai ki a ratou me te papai o a ratou kai, ko nga paru me nga mea pirau o nga kainga kaore e tahia atu ana, a ko tetahi kei te tino kuare nga Maori ki te whakahaere i roto i o ratou whare, e whawhao nei kia maha noatu ki roto i te ruma kotahi moe ai.

* * * * *

Heoi naku, na

T. HUTCHISON,

Kai-whakawa Tuturu.

Ki te Hekeretari o Raro, Tari mo nga Tikanga o te Ture, Poneke.

No. 11.

Mr. G. H. DAVIES ki te Tari mo nga Tikanga o te Ture.

E HOA,—

Tari mo nga Tikanga o te Ture, Poneke, 14 o Maehe, 1896.

I runga i te whakahau a to reta o te 9 o Tihema, 1895, e whai honore ana ahau ki te tuku atu ki a koe i nga pukapuka whakaatu i te maha o nga Maori o te Kaute o Hutt, a tenei nga pukapuka tatau e rima ka tukuna tahitia atu me tenei reta ki a koe. Hui katoa te maha o nga Maori koia tenei, ara: Mo te tau 1891, e 259; me te tau 1896, e 255: ara, tokowha te hokinga iho o tenei tatautanga i to tera tatautanga.

Engari ehara tenei ahua riterite o te maha o nga tangata i te mea hei mea whakapono rawa, notemea tenei etahi Maori i haere mai ki Poneke, i etahi wahi o waho atu i te Kaute o Hutt, i rokohanga ki Poneke e te tatau a uru ana ki roto ki aku pukapuka. Otira he maha nga Maori o Hutt e ngaro atu ana ki te Kooti Whenua Maori i Otaki i te wa i tauria ai nga tangata e au. Ko tetahi, ko te whanau a Wi Tako, e noho nei i Waiwhetu i tera tatautanga, kua heke, a kei Waikawa (Picton) ratou ko o ratou whanaunga e noho ana.

Tena e kitea, ki te ata tirohia i roto i aku pukapuka tatau, ko nga tangata i neke ake i te tekau ma rima nga tau he nui rawa ake te maha i nga tangata kei raro iho i aua tau te pakeke. Te take i penei ai he maha nga tangata kore tamariki, a ko tetahi he matemate no nga tamariki. Ko te ahua o nga Maori kei te pai, ara, kaore e tino pangia ana e te mate. Ko etahi o ratou kua whiwhi paamu ririki, a tupu ai ki reira he kai e ora ai ratou.

* * * * *

Heoi naku, na

GEORGE H. DAVIES.

Ki te Hekeretari o Raro, Tari mo nga Tikanga o te Ture, Poneke.

No. 12.

Mr. ROBINSON, S.M., ki te Tari mo nga Tikanga o te Ture.

E HOA,—

Tari o te Kaiwhakawa Tuturu, Whakatu, 7 o Maehe, 1896.

Mo runga i nga pukapuka tatau i nga Maori o nga kaute o Waimea me Collingwood me nga moutere e tata ana ki reira, tenei taua mea ka tukua atu e au ki koe i naianei, a ka whai honore hoki ahau ki te ripoata atu ki a koe penei me tenei e whai ake nei:—

I runga i taku i kite ai, kaore i te neke ake i te hoki iho ranei te maha o nga Maori o enei kaute e rua, mai ano o te wa i tauria ai i mua tae mai ki naianei. Kei te ahua ora te noho a na Maori, ara, kaore e pangia ana e te mate, a kei te nui haere a ratou rawa. Ko nga Maori o Croixelles kei te whakatupu kau, hipi, poaka, kei te mahi wahie hei hokohoko, a kei te mahi i nga mahi Pakeha inga mira kani rakau me era atu tu mea. Ko te mahi a etahi o nga Maori o Motueka he kato hapi ana tae ki te wa o tera mahi. Ki te taha ki Whakapuaka ka nui nga hipi me nga kau a nga Maori, a he nui te whenua kua ruia ki te karaihe.

Heoi naku, na

H. W. ROBINSON,

Kai-whakawa Tuturu.

Ki te Hekeretari o Raro, Tari mo nga Tikanga o te Ture, Poneke.

No. 13.

Mr. ALLEN, S.M., ki te Tari mo nga Tikanga o te Ture.

E HOA,—

Wairau, 19 o Maehe, 1896.

E whai honore ana ahau ki te tuku atu ki a koe i te pukapuka whakawhaititanga o te tatau o nga Maori mo nga Kaute o Marlborough me Sounds, a kua whakahokia atu e au ki a koe i tenei ra nga pukapuka taurira i tukuna mai nei e koe ki au, haunga tetahi o nga pukapuka i kino, kaore tera i whakahokia atu ki a koe.

Tenei ka whaona iho hoki e au ki roto ki te kopaki o tenei reta te ripoata a Mr. Kenny, a kaore kau aku kupu hei apiti atu ki taua ripoata. Ahakoa ko te nuinga o tana ripoata he whakaatu atu mai i ana wahi i haere ai i runga i tana mahi tatau haere i nga tangata, kia mohiotia ai te tika me te tere hoki o tana whakahaere i te mahi; otira tera e kitea e koe ki roto i taua ripoata nga mea katoa e taea e ahau te whakaatu atu.

I uaua ano te tatau i nga Maori, i pera ano me nga tatautanga o mua atu i tenei, ara, i whakakeke nga Maori a kaore e whakaatu atu mai i nga mea e hiahia ana kia tuhia, a mehemea kaore taku tupono ki a Mr. Kenny, ara, ki te tangata e tino mohio ana ki nga Maori o tenei takiwa, kihai i penei me tona ahua e takoto nei te pai o te ripoata.

Kaore i tino mene nga mea katoa e tika ana hei whawhao ki roto i te ripoata, a tena etahi mea o roto kei te he pea, otira e kore e taea te mahi kia tika ake i tena ahua. He nui te kaha me te ngakaunui o Mr. Kenny kia tino tutuki nga wahi katoa o tana mahi, a he maha nga Maori i rongu ki ana tonu, a tera pea mehemea i riro ma tetahi atu tangata e tonu kia whakaatuaturia mai kore rawa e rongu nga Maori. Tenei ka tukua atu e au te kaute o nga moni hei utu kia a Mr. Kenny mo runga i tona tuunga hei tepute-kai-tatau.

Heoi naku, na

J. ALLEN,

Kai-whakawa Tuturu.

Ki te Hekeretari o Raro, Tari mo nga Tikanga o te Ture, Poneke.

No. 14.

Mr. GREENFIELD, S.M., ki te Tari mo nga Tikanga o te Ture.

E HOA,—

Tari o te Kai-whakawa Tuturu, Westport, 15 o Aperira, 1896.

I runga i te whakahau a to reta o te 9 o Tihema kua pahemo ake nei, whakahaua ana e au kia tauria nga Maori me nga hawhe-kaihe katoa o nga Kaute o Buller me Inangahua i te toru o nga wiki o Pepuere kua pahemo ake nei, a tenei ka tukua atu e au te pukapuka whakawhaiti-tanga o te tatau me nga pukapuka a nga tepute-kai-tatau.

Me ripoata atu ano hoki au mai ano o tera tatautanga tae mai ki tenei tokowha tonu nga tamariki Maori i whanau, kotahi tonu te Maori i mate, no te Kaute o Buller taua tangata, a tokorua nga Maori kua haere ki etahi atu whenua.

Ko te ahua o te ora o nga Maori kei te pai, a, i runga i taku i rongoi ai i kite ai, kaore he mate uruta i pa mai ki a ratou. Me apiti atu hoki e au tenei kupu, ara, ka nui te kaha o nga Maori ki te mahi kaore e mangere ana.

Heoi naku, na

ALFRED GREENFIELD,

Kai-whakawa Tuturu.

Ki te Heketari o Raro, Tari mo nga Tikanga o te Ture, Poneke.

No. 15.

Mr. BISHOP, S.M., ki te Tari mo nga Tikanga o te Ture.

E HOA,—

Christchurch, 5 o Aperira, 1896.

E whai honore ana ahau ki te tuku atu ki a koe i nga pukapuka tatau o nga Maori mo te takiwa o te Motu o Te Waipounamu i tukuna mai nei maku e tatau.

I runga i te whakaatu mai a aku pukapuka tatau, mehemea nei e 304 te nekenga ake o te maha o nga tangata i to tera tatautanga. Otira i runga i taku ata whiriwhiringa i nga whika kitea ana e au he nui nga hawhe-kaihe, kaore i uru ki te tatautanga o nga Maori i te tau 1891, i whakaurua ki tenei tatautanga, a karangatia ana i roto i nga pukapuka tatau "he hawhe-kaihe e noho a Maori ana i roto i nga iwi Maori." Mo runga i tenei putake, he mahi uaua te whiriwhiri i nga pukapuka a nga tepute-kai-tatau. Ki toku ake whakaaro, kaore kau he hawhe-kaihe i tenei Motu e noho a Maori ana. Ko te ahua o te noho a nga Maori o konei e rere ke rawa atu ana i te ahua o te noho a nga Maori o te Motu o Aotearoa, ara, kua rite tonu ki ta te Pakeha te noho a nga Maori o tenei Motu, a kua kore te noho a hapu, pena me nga Maori o Aotearoa. Na reira, kia tino tika ai te tatau a enei tau e takoto ake nei, ki taku whakaaro me whakatakoto he tikanga hou mo te tatautanga o nga Maori o tenei Motu.

Heoi naku, na

H. W. BISHOP,

Kai-whakawa Tururu.

Ki te Hekeretari o Raro, Tari mo nga Tikanga o te Ture, Poneke.

TE TATAU O NGA MAORI MO NGA TAU 1896 ME 1891.

	Hui Katoa nga Tane me nga Wahine, 1891.	Nga Tane.	Nga Wahine.	Hui Katoa nga Tane me nga Wahine, 1896.	Nga Tane.	Nga Wahine.	Nuhunga ake.	Hokinga iho.	Te tino Hokinga iho, 1891-96.
Aotearoa ...	39,535	21,725	17,810	37,064	20,214	16,850	...	2,471	...
Te Waipounamu ...	1,883	973	910	2,197	1,168	1,029	314
Rakiura ...	136	72	64	116	58	58	...	20	...
Wharekauri—									
Nga Maori ...	148	65	83	179	94	85	31
Nga Moriori ...	40	26	14	20	11	9	...	20	...
Wahine Maori e moe ana i nga Tane Pakeha	251	...	251	229	...	229	...	22	...
Nga huihuinga...	41,993	22,861	19,132	39,805	21,545	18,260	345	2,533	2,188

WHAKAWHAITITANGA O TE TATAU MAORI, 1896.

Nga Kaute hui atu ki nga Paro o roto.	Te Maha o te Iwi Maori.			Nga Mahinga kai a ia Tangata.				Nga Kararehe.			Etahi Mahinga Kai.				
	Nga Maori.	Nga Hawhe-kaihe e noho ana i waenga inga Maori.	Hui Katoa.	W.	T.	W.	Kaanga.	Etahi atu Kai.	Karaihe i ruia.	Hipi.	Kau.	Poaka.	Riwai.	Witi.	Etahi atu Kai.
Mongonui	851	705	27	33	1,616	183½	542	408	3,336	908	2,686	16½	46
Whangaroa	339	274	16	14	643	10½	26	106	385	121	628	37½	98
Hokianga	991	868	41	33	1,933	29½	307	145	8,753	1,561	2,692	7½
Bay of Islands	1,304	982	87	109	2,482	147½	1,436	1,436	4,254	1,579	2,388	46½
Hobson	476	289	61	86	912	197	346	1,405	2,930	2,211	2,232
Otamatea	151	112	...	1	264	...	5	335	1,905	171	501	370
Whangarei	301	239	11	14	565	23½	38½	627½	2,407	55	634
Rodney	105	66	8	14	193	4	...	170	170	218	27	13
Waitemata	135	107	7	12	261	22½	...	67	100	76	56
Eden	99	50	1	28	178	11½	33	16
Manukau	345	310	11	8	674	53	70	554	...	289	136	16½
Waikato	150	163	5	5	324	44	40½	400	...	74	31	31
Raglan	651	591	11	16	1,269	61½	86	501	350	1,779	1,948	216	1,506½
Kawhia	658	592	88	106	1,444	141½	238	3,194	5,874	3,233	4,928	171½	1,109
Waipa	170	124	294	18½	7	52	1	84	146	2½
Piako	145	131	6	8	290	46	10½	185	220	60	61	8
Ohinemuri	246	216	11	9	482	13½	9½	304	60	424	905	356	238
Thames	504	450	22	33	1,009	109½	9½	80	...	555	1,054	26	19
Coromandel	336	260	17	26	639	5	17½	184	110	102	210	43	43
Waikato Islands	23	34	1	1	58	2,100	1,800	65	30	2	1½
Aotea (Motu)	26	29	...	4	60	...	3	94	150	33	77
Hauturu (Motu)	1	...	40	12	20
Tauranga me nga moutere e tata rana ki reira	601	478	...	7	1,094	299½	205½	274	500	654	841	92	273
Whakatane	1,815	1,609	39	61	3,524	3,178½	286	203½	6,875	1,222	4,483	159	379½
East Taupo	267	234	15	7	523	46	6	...	2,560	223	1,500	228½	33½
West Taupo	486	432	18	21	957	181	232½	524	27,430	1,466	6,906
Rotorua	550	434	32	31	1,047	69	65	107½	1,900	264	583
Waipapu	1,175	1,040	76	88	2,379	886½	785½	1,870	22,416	1,786	4,949	98	110
Cook	702	561	84	84	1,404	329½	237½	12,674	37,043	458	596	19	4
Wairoa	842	731	93	100	1,766	364½	185	...	20,213	127	998	426	775
Hawke's Bay	646	519	46	46	1,267	157	684	787	66,826	626	298	274½	1,396
Waipawa	197	117	1	25	340	8½	243	294	800	7	76	81
Patangata	89	63	4	14	170	2½	105½	5,942	10,605	107	16	18

Wairarapa North	160	140	9	10	319	51½	39½	20	½	83	1,630	110	24	54½	32	37
Wairarapa South	177	151	7	13	348	14½	76	5½	70	1,640	3,501	83	28	32	55	81
Pahiatua	18	11	1	...	30	8½	...	5½	2½	47	43
Hutt	129	94	23	9	255	57½	90	10½	70½	1,455	1,865	91	53
Rangitikei	220	165	16	10	411	147	336	36	173	1,230	6,170	272	504	5
Manawatu	68	62	6	13	149	35	7	4	19	875	1,320	40	140	81	...	32
Oroua	156	142	5	3	306	13	285	110	418	126	40	157
Horowhenua	403	313	98	72	886	266	5	80	397	8,706	22,412	804	832
Wanganui	544	528	35	35	1,142	293	19	143	241	2,496	15,395	563	2,214
Waitotara	148	139	4	2	293	82½	13	15	12½	2,429	4,977	150	342
Patea	157	119	3	6	285	33½	...	7	1	1,647	4,713	413	287	44	...	16½
Hawera	438	337	23	18	816	116	185	53½	95½	2,381	929	1,405	1,251	418	28	143½
Stratford	101	122	2	1	226	18	...	4	11	360	390	193	208	3	...	101
Taranaki	518	453	56	47	1,074	558½	53½	417	365½	2,011½	180	1,734	602	516½	11	190½
Clifton	136	136	45	46	363	304½	132	300½	274½	67½	1,330	1,039	673
Waimea, me nga moutere e tata ana ki reira	45	45	6	2	98	27½	14	7½	100½	2,059	1,692	155	115	2
Collingwood me nga moutere e tata ana ki reira	17	13	2	...	32	6	...	2½	...	27	...	9	13
Buller	11	9	4	2	26	1½	17	...	28	1
Westland	46	30	3	3	82	21	6	22	40	3
Kaikoura	38	33	5	1	77	3	...	4	1	200	1,020	40	2
Marlborough	72	60	20	16	168	25	79½	5	88	198	1,150	73	18
Sounds	39	37	34	29	139	16½	...	6½	1	525	2,342	45	87
Ashley	75	52	18	20	165	18	20	3	7	163	...	85	16
Selwyn	27	32	1	2	62	6	11	...	3	...	100	24	18
Akaroa	97	82	35	24	238	16	...	3	24	747	...	184	20
Levels	50	62	8	8	141	4	21	...	21
Waimate	31	28	11	4	74	9	123	...	114	253	36	15	15
Waitaki	52	51	45	32	180	2	2	329	...	45	4
Waikouaiti	24	24	61	60	169	28	89	...	210	607	1,150	223	88
Taieri	4	4	36	37	81	3	13	...	28	20	32	104	15
Glutha	13	11	24	3	8	18	...	9	2
Peninsula	11	14	23	22	70	6	31	507	26	282	44
Southland	2	1	64	54	121	4	82	5	16	5
Wallace	38	39	87	86	250	14	666	112	15	1
Stewart me nga moutere e tata ana ki reira	11	11	47	55	116	24	10	2,254	87	59
Wharekauri (nga Maori)	78	73	16	12	179	13,190
Wharekauri (nga Moriori)	11	9	20	1,160
Nga wahine Maori e noho ana i a ratou tane Pakeha	...	229	229
Nga Maori i tauria i roto i nga Pa-keha	80	20	100
Nga huihuinga mo te koroni	19,621	16,683	1,924	1,577	39,805	8,987½	2,223½	9,240½	7,306	66,874½	314,406	29,125	50,781	3,708	1,528	6,290½

Approximate Cost of Paper.—Preparation, not given; printing (1,225 copies), £7 11s.

By Authority: JOHN MACKAY, Government Printer, Wellington.—1896.

